

Vilniaus Dominikonų gatvės fragmentai

DOMINIKONŲ GATVĖ

VILNIUS

Vilniaus Dominikonų gatvė – viena puošniausių Vilniaus senamiestyje. Ji – buvusio Trakų trakto dalis, Šv. Jonų gatvės tęsinys, jungiantis Universiteto gatvę su Vilniaus ir Vokiečių gatvėmis. Suformuota XIV a. Pirmą kartą gatvė minima 1592 m. balandžio 26 d. dokumente. XVI a. šis miesto kvartalas buvo užstatytas. Laikui einant čia iškilo Švč. Trejybės bažnyčia su špitole (seniausia Vilniuje veikusi varguomenės ligoninė) ir Šv. Dvasios bažnyčia, garsėjanti savo didžiuliais paslaptiniais požemiais, o prie jos – Dominikonų vienuolynas. Šiuose gatvės pastatuose gyvendavo universiteto profesoriai, kiti iškilūs žmonės, didikai. Čia yra gyvenęs ir kompozitorius, valstybės, politikos veikėjas, Vilniaus universiteto garbės narys Mykolas Kleopas Oginskis.

1806 m. Dominikonų gatvėje įsikūrė pirmasis paštas. Beveik 40 metų čia yra veikęs Marijos Šlepavičienės knygynas (ši pastatą ženklina prieš keletą metų atidengta memorialinė lenta). Vilniaus-Dominikonų gatvių sankirtoje stovėjo magistro pastatas, kuris sunaikintas II-ojo pasaulinio karo metais. 1960 m. gatvės pietinėje dalyje nugriautas buvęs pijorų kolegijos pastatas ir per gaisrą nukentėjęs „Europos“ viešbutis.

Bžostauskų rūmai Vilniuje

BŽOSTAUSKŲ RŪMAI

UNIVERSITETO G. 2, VILNIUS

Pirmosios žinios apie šį pastatą išliko iš 1595 m. XVI a. sklypas priklausė vyskupui Benediktui Vainai. 1667–1669 m. gaisras pastatą stipriai apgadino. Vėliau jį nusipirko diplomatas, Trakų vaivada Kiprijonas Povilas Bžostauskas. 1760 m. rūmai atiteko Povilui Ksaverui Bžostauskui. 1772 m. rūmus nusipirko Žemaitijos pakamaris Jokūbas Nagurskis. Tuo laiku rūmuose buvo 29 kambariai, koplyčia, stovėjo baltų švediškų koklių krosnys, židiniai, sienas puošė buazerijos ir polichromija. Po J. Nagurskio mirties 1802 m. rūmus nusipirko kunigaikščiai Oginskiai. 1808–1823 m. kiemo korpusus jie išplėtė ir sujungė su pagrindiniu korpusu. XIX a. pab. – XX a. pr. šio ansamblio savininkas Plungės kunigaikštis Mykolas Oginskis (1849–1902) rūmus nuomojo miestiečiams. Nuo 1887 m. viename bute gyveno gydytojas Vladislavas Zahorskis. Jis ilgai tyrinėjo Vilniaus miesto architektūrą ir daug apie ją rašė.

1982 m. rūmai pradėti rekonstruoti ir restauruoti pagal architektės Aldonos Švabauskienės projektą. Pagrindinis korpusas ir dalis kiemo korpuso pritaikyta vaistinei, kiti – butams.

Šv. Dvasios cerkvė, jos pastato fragmentas, vartai iš šventoriaus pusės

ŠVENTOS DVASIOS CERKVĖ

AUŠROS VARTŲ G. 10, VILNIUS

Šv. Dvasios cerkvė ir vienuolynas prie jos Vilniuje veikti pradėjo 1596 m. Tada cerkvės pastatas buvo medinis. Po 1610 m. gaisro pastatyta mūrinė cerkvė (1611–1632 m.), suprojektuota pagal XVII a. Lietuvoje paplitusių lotyniško kryžiaus formos su kupolu per vidurį katalikų bažnyčių pavyzdį, nebūdingą rusų cerkvėms. Vertingas čia po 1749 m. gaisro pagal architekto Jono Kristoforo Glaubico (mirė 1767 m.) projektą pastatytas barokinis ikonostasas. XVIII a. prie cerkvės stovėjo ir barokinė varpinė. Ji klasicizmo stiliumi perstatyta XIX a. pr.

Šv. Dvasios brolija išlaikė pravoslavų dvasininkų mokyklą, vadovavo Lietuvos pravoslavų kultūriniam gyvenimui, išleido slavų kalbos gramatiką. Trakų pakamarininkas Teodoras Bogdanas Marcijonas Oginskis globojo Vilniaus Švč. Trejybės ir Šv. Dvasios stačiatikių brolijas.

Šv. Dvasios cerkvėje Vilniuje palaidotas Darsūniškio seniūnas Juozapas Oginskis (1711–1776) ir Bogdano Marcijono Oginskio sūnus, husarų rotmistras, pulkininkas, Minsko vaivada, Trakų kaštelionas, Darsūniškio seniūnas, paskutinis unitas Lietuvoje, vienas iš Šv. Dvasios cerkvės Vilniuje kūrėjų Aleksandras Oginskis (1585–1667).

Iš kairės: Karmelitų gatvė, Vilniaus rotušė ir Didžioji gatvė. 2007 m.

ŠV. TERESĖS BAŽNYČIA

VILNIUS, AUŠROS VARTŲ G. 14

Šv. Teresės bažnyčia ir Basųjų karmelitų vienuolynas Vilniuje buvo įsteigti XVII a. I p. prie stačiatikių disunitų vienuolyno. 1621–1624 m. buvo pastatytas ankstyvojo baroko stiliaus vienuolynas, kurio statiniai išsiskyrė santūrumu ir kuklumu.

Vilniuje ilgą laiką aktyviai veikę basieji karmelitai mieste ir toli už jo ribų garsėjo savo liejamomis žvakėmis ir gaminamu alumi. Jie globojo senelius ir našlaičius, mediciną studijavusius studentus. Kuni-gaikščiai Oginskiai ilgą laiką finansiškai rėmė Vilniaus basuosius karmelitus. 1627 m. šalia jų vienuolyno iškilo medinė Šv. Teresės bažnyčia. Ji augančių tikinčiųjų poreikių iš pat pradžių netenkino ir 1633–1654 m. LDK pakanclerio Stepono Kristupo Paco iniciatyva ir lėšomis buvo pastatyta didelė saikingo baroko stiliaus mūrinė Šv. Teresės bažnyčia. Ją projektavo Radvilų dvaro architektas Hozijus Ulrichas (statyba vyko taip pat jam vadovaujant). 1654 m. šią bažnyčią konsekrovo Vilniaus vyskupas Jurgis Tiškevičius.

Bažnyčią kelis kartus niokojo gaisras. Itin stipriai ji nukentėjo 1770 m. gegužės 28 d. Šio gaisro metu išdegė beveik visas pastato

Vilniaus šv. Teresės bažnyčia

vidus. 1760–1763 m. bažnyčia rokoko stiliumi iš naujo dekoruota (1764 m. interjeras atstatytas pagal J. K. Glaubico projektą). Bažnyčios skliautus ir sienas freskomis ištapė Motiejus Sluščianskis. Sakykla, klausyklos taip pat buvo padaryti rokoko stiliaus, tokie išliko iki mūsų dienų.

1857 ir 1895 m. bažnyčia buvo restauruota. Anot specialistų, tuo metu, vykdant darbus, daug kas buvo sugadinta. Vėlesniais metais ankstesnių restauravimų klaidos ištaisytos.

Bažnyčioje yra nemažai dailininko Kanuto Rusecko (1800–1860), kuris XIX a. prisidėjo prie bažnyčios vidaus atnaujinimo, sukurtų paveikslų. K. Rusecko, kaip ir Simono Čechavičiaus (1689–1775), paveikslų yra ir altoriuose.

1927–1930 m. bažnyčia suremontuota (darbams vadovavo dailininkas Marijonas Sloneckis). 1970–1973 m. freskas restauravo dailininkas E. Stankevičius.

Šv. Teresės bažnyčios ir vienuolyno pastatai iki mūsų dienų išliko beveik nepakitusios išorės. Bažnyčia – vienas gražiausių, tobuliausių Vilniaus ankstyvojo baroko paminklų. Ji galerija sujungta su Aušros Vartų koplyčia. Kadangi ši koplyčia yra labai maža, tai Aušros Vartų koplyčios bažnyčia yra Šv. Teresės bažnyčia. Jos fasadas – iš taurių statybinių medžia-

Vilniaus šv. Teresės bažnyčia (gilumoje) nuo Šv. Dvasios cerkvės pusės

gų: marmuro, granito, smiltainio. Pastato centriniame fasade bokšto nėra. Fasadas padalytas į du aukštus (antrasis – žemesnis už pirmąjį, baigiasi stačiu frontonu). Vidurinė pastato nava – aukšta ir plati, jos šonuose – siauros ir žemos šoninės navos su koplyčiomis. Pastato vidus gausiai dekoruotas, čia daug tapybos. Altoriai papuošti kolonomis, šventųjų statulomis, iš gipso padarytais turtingais puošybos elementais.

Sienos tapytos XVIII a. II p. Centrinės navos skliautuose ir sienose yra pavaizduotos šv. Teresės gyvenimo scenos (ant lubų nutapyti net 6 tokie paveikslai). Šoninių koplytelių skliautuose – emblemos.

Spalvinga Šv. Teresės ir basųjų karmelitų vienuolyno vieno iš fundatoriaus Simono Karolio Oginskio (1645–1694, kai kuriuose šaltiniuose mirties data nurodoma 1699 m.) asmenybė. Šis LDK kardininkas (1679 m.), Mstislavlio vaivada (1685 m.) buvo Trakų tijūno Samuelio Levo Oginskio sūnus. Valdė Mūro Strėvininkų dvarą (Trakų vaivadija), Mikulino, Lozno, Rudnios dvarus (Vitebsko vaivadijos), Krosną (Kauno apskritis). S. K. Oginskis 1660 m. įstojo į LDK kariuomenės lenkų etmono Vincento Gasevskio diviziją. 1660–1663 m. jis pasižymėjo sudėtingose karo batalijose. Perėjęs į katalikybę, S. K. Oginskis tapo Basųjų karmelitų vienuolyno (Vilnius) fundatoriumi.

Buvo vedęs tris kartus: pirmą kartą – Ticiją Stakman, antrą – Teodorą Korsakaitę, trečią – Teresę Vainiūtę. Palaidotas Vilniuje, Šv. Teresės bažnyčioje, prie jo funduoto Basųjų karmelitų vienuolyno.

Rasų kapinių kolumbariumas. Nuotrauka iš leidinio „Wilnaer Zeitung“, 1917 m.

RASŲ KAPINĖS VILNIUS

Rasų (Misionierių) kapinės įrengtos 1796 m.¹XIX a. pr. čia pastatyti du trijų–penkių aukštų kolumbariumai. XIX a. pab. dešinysis kolumbariumas pradėjo griūti. Jo neatstatinėjo, tad greitai sunyko. Tada mirusiųjų palaikus perkėlė į dvi duobes. Kairysis kolumbariumas nugriautas po II-ojo pasaulinio karo. 1850 m. pastatyta centrinė kapinių neogotikinė koplyčia. XIX a. vid. šalia Rasų veikė ir Našlaičių kapinės. XX a. pr. Rasų kapinės praplėstos ir pavadintos Naujosiomis Rasų kapinėmis. Vienoje jų dalyje yra palaidoti 1920 m. kovose dėl Vilniaus žuvę Lietuvos ir Lenkijos kariai. XX a. viduryje kapinės buvo perpildytos ir 1967 m. uždarytos. Dabar čia laidojama tik išimtiniais atvejais, gavus miesto valdžios leidimą.

Šiose kapinėse yra palaidota daug iškilių Lietuvos kultūros, meno, mokslo žmonių, taip pat kunigaikščių Oginskių giminės atstovų. Tarp jų – ir Gabrielius Juozapas Oginskis (1784–1842), Lietuvos gvardijos pulkininkas, 1812–1814 m. karo ir 1831 m. sukilimo vienas iš vadų, Darsūniškio seniūnas, Kruonio, Rudnios savininkas, 1828 m. Mūro Strėvininkuose įsteigęs pirmąjį Lietuvoje tekstilės fabriką.

¹ Vida Girininkienė, Algirdas Paulauskas. „Vilniaus nekropolis ir panteonas“, *Mokslas ir gyvenimas*, 1980, Nr. 11.

Kunigaikščių Oginskių memorialas Vilniaus Šv. Petro ir Povilo (Saulės) kapinėse

ŠV. PETRO IR POVILO (SAULĖS) KAPINĖS VILNIUS

Vilniaus senosios kapinės – atskiras pasaulis, vis dar pakankamai klaidus, mažai mūsų pažintas, tyrinėtas ir gana sudėtingas. Apie kunigaikščių Oginskių palaidojimus šio miesto kapinėse žinių, bent jau literatūrinuose šaltiniuose lietuvių kalba, nedaug. Pradedant šios giminų palaidojimų memorialo paieškas Šv. Petro ir Povilo kapinėse, kol kas geriausias gidas – S. Gasparavičienės 1992 m. parengta Vilniaus Saulės kapinių istorinių tyrimų ataskaita ir 2003 m. išleista Vidos Girininkienės knyga „Vilniaus kapinės“¹. Rengdami šią publikaciją, taip pat naudojome informaciją, paskelbta šiuose darbuose.

Vilniaus šv. Petro ir Povilo bažnyčios kapinės yra Antakalnio rajone, 0,52 km į šiaurės rytus nuo Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčios. Jos dar vadinamos ir Saulės vardu. Šis vardas joms prigijo po II-ojo pasaulinio karo nuo pro šalį einančios Saulės gatvės. Kita kapinių dalis ribojasi su M. Paco gatve.

^{1,2} V. Girininkienė. *Vilniaus kapinės*. - Vilnius : Atkula, 2003, p. 128.

Zavadskių memorialas Vilniaus šv. Petro ir Povilo (Saulės) kapinėse, esantis greta kunigaikščių Oginskių memorialo

Šv. Petro ir Povilo bažnyčios parapijos kapinės nėra labai senos. Tikslī jų įkūrimo data nežinoma, tačiau yra pagrindo manyti, kad jose pradėta laidoti ne anksčiau kaip XIX a. pradžioje. V. Girininkienė rašo, kad 1828 m. šios kapinės jau veikė, nes tų metų „[...] vizitacijos akte jos vadinamos parapinėmis. Jų plotas buvo apie 2 ha. Tiesa, tai nebuvo vienintelės Šv. Petro ir Povilo bažnyčios parapinės kapinės – jų minima net 16. Parapinėse kapinėse laidojo Antakalnio, Šnipiškių ir Lukiškių priemiesčių gyventojus. Seniausi palaidojimai, kaip ir kitose kapinėse, buvo apie koplyčią bei abipus centrinio tako²⁴. Seniausios Šv. Petro ir Povilo bažnyčios parapijos kapinės yra buvusios prie pat bažnyčios, ant pakilumos, esančios prie Šv. Veronikos koplyčios. Yra išikę žinių, kad prie jų, ant smėlėtos kalvelės, laidodavo per maro epidemijas mirusius vilniečius bei neturtingus parapijiečius.

Saulės kapines saugo valstybė. Jos turi istorinę, architektūrinę, kraštovaizdinę, meninę, memorialinę vertę. Šių kapinių centre, ant kalvelės, – klasicistinė Šv. Vincento Pauliečio koplyčia. Ji pašventinta 1811 m. rugpjūčio 3 d. Spėjama, kad koplyčia pastatyta kapinių įsteigimo ar kuria nors kita miestui svarbia proga. Statė ją Laterano kanaaninkas vienuolis, Vilniaus katedros prelatas J. F. Slivinskis. Lėšų

Kunigaikščių Oginskių memorialo Vilniaus šv. Petro ir Povilo (Saulės) kapinėse fragmentai

koplyčios statybai skyrė Teresė Andžeikovič ir jos vyras. Virš koplytėlės – barokinis bokštelis, kuriame anksčiau buvo varpas. Koplytėlės viduje – nedidelis altorėlis, jo centre – medinis kryžius, šv. Vincento paveikslas. Koplyčioje yra ir keturi suolai, pakyla, skirta karstui padėti.

Saulės kapinėse, kaip tai dažniausiai būna ir kitose naujai įsteigtose kapinėse, pirmiausia buvo pradėta laidoti jų centre, t. y. apie koplyčią ir palei centrinį taką. Teisę būti čia palaidoti gaudavo ne visi. Anot V. Girininkienės, XIX a. buvo itin kruopščiai parenkama kapo vieta. Ji rodė žmogaus turėtą visuomeninę padėtį ir socialinę priklausomybę. Taigi prie koplyčios buvo laidojami tik kilmingi, nusipelnę parapijai žmonės.

Čia amžinam poilsiui atgulė nemažai kapitulos narių, kunigų, kilmingų parapijiečių. Šioje vietoje iš pradžių buvo laidojami ir Antakalnio karo ligoninėje mirę kariai (vėliau jiems buvo įsteigtos atskiros Karių kapinės). Kai neliko vietos prie centrinės kapinių koplyčios, buvo pradėti formuoti nauji palaidojimų ratai – išsiplėtė kapinių tinklas, atsirado nauji takai. Kapinių teritorijos reljefas gana kalvotas. Iš pradžių laidota lygesnėse vietose, o vėliau – ir skardžiuose.

Kapinių pakraščiuose buvo laidojami paprasti miestiečiai.

„XIX a. antroje pusėje šiose kapinėse pagausėjo turtingų žmonių kapų, buvo pastatyta prabangių paminklų, įrengta šeimyninio laidojimo rūsių. Prie centrinės koplyčios laidojo Oginskių, Žabų, Zavadskių